

understand the necessity of changes and be ready to bring them into his life. The problem of comprehension of the future is one of the most vexed and urgent problems of the present. Understanding of human nature and its role in the evolution of humanity is to cause noospheric coevolution of man and nature, and to their harmonious mutual development.

References

1. Agni Yoga: Living Ethics. In 5 volumes. / comp., comm. Kovaleva N. – Moscow: Ripol Klassik, 2004.– V.1. – 736 p.; V.2. – 672 p.; V.3. – 720 p.; V.4. – 464 p.; V.5. – 736 p.
2. Aristotle. Works in 4 volumes / Aristotle. Works: 4 volumes – Volume 1. – M: Thought – 1975. – 550 p.
3. Akhiezer A.S. Russia: the critique of historical experience. In three volumes / Akhiezer A.S. – M.: 1991. Volume I. – P. 32.
4. Vernadsky V.I. Thoughts of a Naturalist: In 2 books. / Vernadsky // USSR Academy of Sciences. Institute of Natural History and technique. Archive. M: Science, 1977. – Book 2 . Scientific thought as a planetary phenomenon / Comp.: Bastrakova M.S., Neapolitanskaya V.S., Philippova N. V.; Editorial Board.: Kedrov B.M., and others – 191 p.
5. Vernadsky V. I. The biosphere and noosphere / Vernadsky. – M.: Iris Press: Rolf, 2002. – 573 p.
6. Gorbatov A.V. Major Schools and concepts of culturology / A.V. Gorbatov, Y.I. Mikhailov // School book. – Kemerovo: Kemerovo State University, 2000. – 83 p.
7. Leshkevich T. G. Philosophy of Science: Traditions and Innovations: school book for universities / T.G. Leshkevich – M.: "Publisher PRIOR", 2001. – 428 p.
8. Tylor E. B. Primitive Culture / E. B. Tylor – M. Sotsekgiz, 1939. – P. 15.
9. Teilhard de Chardin P. The phenomenon of man / Teilhard de Chardin P. – M: Science, 1987, 240 p.
10. Teaching of Living Ethics in 4 volumes, ICR, Moscow, 1994–1997.
11. Sharonov V. V. Basis of the Social Anthropology / Sharonov V. V. – St. Petersburg., 1997. – 195 p.
12. Eislers Handwörterbuch der Philosophie. – Berlin, 1922. – S. 356.

УДК 392.51

Халілова Ленура Сейтумерівна
аспірантка кафедри культурології та інноваційних
культурно-мистецьких технологій
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв
e-mail: lenura90@i.ua

ЕТНОКУЛЬТУРНІ ТРАДИЦІЇ У СУЧАСНОМУ КРИМСЬКОТАТАРСЬКОМУ ВЕСІЛЛІ

У статті проаналізовано трансформацію кримськотатарських весільних звичаїв та обрядів. У зв'язку з історичними перипетіями, які супроводжують кримськотатарську націю і сьогодні, весільна обрядовість зазнала значних змін. Посприяли цьому такі фактори, як: депортація кримськотатарського народу, насильницька русифікація у часи радянської та сучасної влади, міжконфесійні і міжрасові шлюби. Але завдяки сучасним культурним тенденціям самобутність кримськотатарського весілля залишається майже незмінною і сьогодні.

Ключові слова: кримські татари, кримськотатарське весілля, мусульманство, іслам, весільні обряди, кримськотатарська обрядовість, традиційне та сучасне весілля.

Халілова Ленура Сейтумерівна, аспірантка кафедри культурології та інноваційних культурних технологій Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Етнокультурные традиции в современной крымскотатарской свадьбе

В статье проанализированы трансформации крымскотатарских свадебных обычаев и обрядов. В связи с историческими перипетиями, которые сопровождают крымскотатарскую нацию и сегодня, свадебная обрядность понесла значительные изменения. Поспособствовали этому такие факторы, как: депортация крымскотатарского народа, насильственная русификация во времена советской и современной власти, межконфессиональные и межрасовые браки. Но благодаря современным культурным тенденциям самобытность крымскотатарской свадьбы остается почти неизменной.

Ключевые слова: крымские татары, крымскотатарская свадьба, мусульманство, ислам, свадебные обряды, крымскотатарская обрядность, традиционная и современная свадьба.

Khalilova Lenura, postgraduate student of the Department of Culture and Cultural Innovation Technologies of National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

Ethnocultural traditions in the modern Crimean Tatar wedding

In the article the changes and transformations of Crimean Tatar wedding traditions and customs are analyzed. Nowadays, people of nationalities live in Ukraine, Crimean Tatar are the original inhabitants of Ukraine. However, there is not much attention given to this particular nation, its ethnic culture and traditions. The weddings customs of any nation are first of all identical sign which is the base for future development of nation. Today, there are no many researches in which the modern and older weddings traditions are compered. By the end of XX-th cent. two main wedding celebration

tendencies in the world have been kept, on the one hand, the wedding traditions became cosmopolitical under the influence of globalization, especially in interethnic, interconfessional, interracial and international marriages, on the other hand, the stable tendency exists concerning ethnic wedding and all related traditions.

Today, Crimean Tatars and their cultural selfhood takes one of the most important positions in Ukraine. Regarding the political situation Crimean Tatars have been known in the world, because they continue to fight for unity of their Motherland – glorious Ukraine. Recognizing the Crimean Tatar as the original inhabitants of Ukraine who have been living during long time on the territory of the Crimean peninsula, it should be mentioned about the specialities of their customs, especially about Crimean Tatar wedding. After many years of silence and prohibition to study ethnic heritage of deported nations we have a good opportunity to pay attention on issues of Crimean Tatar ritualism. During years of Crimean Tatar deportation to the countries of the Central Asia and predatory russification at Soviet times many wedding customs have been changed, but the basis of cultural heritage of Crimean Tatar wedding stayed thanks to the some modern cultural tendencies such as globalization, unification and culture urbanization. The distinct feature of ethnic cultural life was the constant coexistence of two elements of the Eastern and Western culture.

There are different types of Crimean Tatar marriage: mutual agreement, when groom takes home his bride by the permission of her parents; theft of bride – without permit of her parents. There are known marriages when parents arrange about children's wedding while they are still babies. The most popular marriage type that is fixed in ethnographical science, is a marriage by agreement with its numerous characteristic features and complex customs.

Crimean Tatar wedding has pre-wedding phase such as matchmaking (söz kesim). Matchmakers (kudlar) bring presents and sweets and arrange about dowry (kalim) and this celebration ends with presents giving. Söz kesim includes a meal (cemaat aşy) and mutual prayer (duva). Later on the engagement (nişan) takes place. Matchmakers bring presents for all the family and the bride gets a knot (bagça) and jewellery. After engagement (nişan) both families started to prepare for the celebration. The next important step is Moslem marriage ceremony (nikah). According to the rules of Moslems the marriage ceremony (nikah) is based on the following: by presence of witnesses Mullah asks the bride three times whether she agrees to marry her future husband and says his name and then he asks the groom whether he agrees to marry his future wife and says her name and whose daughter she is. After getting positive answers from bride and groom proved by witnesses, Mullah announces about conclusion of marriage (nikah).

The solemn celebration is a final phase of wedding which lasts two days. In the morning bride kisses hands of her parents and prepares coffee (kelin-kavesu), and mother of groom gives her daughter-in-law expensive presents.

It is proved that traditional rituals of Crimean Tatar at times of political victimizations are transformed and simplified and lost some ancient rituals. Crimean Tatar is a solid nation and they had an opportunity to preserve and to renew the ancient cultural traditions thanks to the modern tendencies of unifications.

Islam has made its imprint on all phases of wedding. We can say that such ritual as nikah has changed a bit, but it is still the main ceremony in Islam. In Holy Book of Moslems – Koran it is made an accent on the rituals.

Islam is the base in future family life and daily routine on which newly wed rely and establish a strong family, blessed by Allah.

Keywords: Crimean Tatars, Crimean Tatar wedding, Islam, wedding ceremonies, rites Tatar, ethnic and modern wedding.

В Україні проживає багато національностей. Кримські татари є автохтонним народом України. Але незначна увага приділяється вивченню спадщини саме цього народу, його етнічної культури та забутих традицій. Весільні обряди будь-якої нації – це перш за все показник її самоідентифікації, на якому базується подальший розвиток. На сьогоднішній день існують білі плями саме в дослідженні кримськотатарської весільної обрядовості. І зовсім мало досліджень, де порівнюються забуті весільні традиції кримськотатарського народу із сучасними. На кінець ХХ століття зберігаються дві основні тенденції у святкуванні весіль у світі: з одного боку, під впливом глобалізації весільний обряд набуває космополітичного вигляду, особливо при міжетнічних, міжконфесійних, міжрасових і міжнародних шлюбах, з іншого – існує стійка тенденція до етимологізації весіль і пов'язаних з ним традицій.

Чимало дослідників вивчали елементи традиційної культури та унікальність кримських татар. Важливо простежити та проаналізувати динаміку змін, що відбулися у весільних обрядах.

Найбільший вклад у дослідження кримськотатарської весільної обрядовості зробив Г. А. Бонч-Осмоловський, який проводив експедиції та присвячував наукові статті, систематизував матеріал. І дуже багато певних обрядодій кримськотатарського весілля повністю ґрунтуються на інформації автора, зібраній самотужки. У книзі "Брачные обряды горного Крыма" автор робить перелік усіх забутих традицій та вивчає обряди у всіх районах гірського і степового Криму та порівнює їх.

У минулому році вийшов чотирьохтомник В. Е. Возгріна "История крымских татар" і здійснив справжній резонанс серед кримських татар. Вся інформація базується на документах архівного характеру та особистому контакті автора з кримськими татарами. Незважаючи на те, що автор був росіянином за походженням, він значно чітко та глибоко описує життя кримських татар. Починаючи від монголо-татар та закінчуючи сьогоднішнім, дослідник торкається культурних, релігійних, політичних, родинних тем та описує їх.

Етнограф В. Х. Кондаракі у виданні "Универсальное описание Крыма" критикує історичні факти укладання шлюбу, описує традицію втечі нареченої з хлопцем та зазначає: якщо молоді змогли об'єднатися саме так, ніхто не повинен їх засуджувати.

Актуальність дослідження полягає у тому, що сьогодні кримські татари та їх культурна самобутність посідає одне з головних місць в Україні. У зв'язку з політичною ситуацією про кримських татар стало відомо усім за роки незалежної України, тому що нація кримських татар до останнього продовжує свою боротьбу за соборність своєї Батьківщини – України.

Після багатьох років замовчування і заборони вивчати етнічну спадщину депортованих народів зараз ми маємо можливість звернутися до малодосліджених питань кримськотатарської обрядовості. За роки депортації кримських татар у країни Середньої Азії та насильницької русифікації у часи радянської влади, багато весільних обрядів трансформувалися та видозмінилися, але завдяки сучасним культурним тенденціям, таким як глобалізація, уніфікація та урбанізація культури, основи духовної спадщини кримськотатарського весілля залишилися незмінними. Характерною рисою етнокультурного життя було постійне рівноправне співіснування двох елементів Східної і Західної культур.

Наше завдання – проаналізувати динаміку змін у традиційному та сучасному кримськотатарському весіллі.

Весільна обрядовість – один з найстійкіших показників етнічної ідентичності народу. Шлюбні обряди кримських татар вражають своєю мальовничістю і химерністю.

Оскільки кримські татари – мусульмани з XIII століття, можемо зазначити, що іслам залишив свій відбиток на культурі та традиціях. З ісламом тісно пов'язане становлення та сучасне відродження кримськотатарського народу.

У 1223 році монголо-татари вперше принесли іслам до Криму і утворили там улус Золотої Орди. Золотоординський хан Берке – молодший брат Батия – прийняв іслам та почав активно впроваджувати його у ханстві. Процес ісламізації поширився відтоді, як Берке віддав турецькому султанові фортецю Судак, і турки-мусульмани почали освоювати південне узбережжя Криму. Але офіційно впровадив іслам і зробив його державною релігією хан Узбек, а завершив поширення ісламу легендарний Тамерлан, який спирався у своїй політиці на мусульманське духовенство, сприяв зміцненню "релігії пророка" і вимог шаріату. Утвердження кримськотатарської нації та ісламу формувалося паралельно, а найбільша мусульманська цивілізація сформувалась саме в Криму.

Після включення Кримського ханства до складу Російської імперії почався небачений тиск на іслам, як на основу духовної самобутності кримськотатарської культури. В умовах радянської політики інтернаціоналізму укладалися шлюби між представниками субетнічних груп населення, що привело до синтезу та запозичення деяких весільних обрядів. У весільних обрядах кримських татар можна простежити комплекс релігійних уявлень. Згідно з шаріатом дозволяється укладати шлюб за другим ступенем споріднення, тобто одружуватись на своїх двоюрідних, троюрідних братах та сестрах. Що ж стосується звичаїв кримських татар, то шлюб забороняється при кровному та молочному спорідненні, а також при усиновленні [5, 15].

Відомі різні форми укладання шлюбу у кримських татар: за взаємною згодою – коли молодий забирає до себе молоду, але проти бажання та дозволу батьків; крадіжка нареченої – без згоди та відома батьків. Відомі також шлюби з колиски – батьки домовляються про одруження своїх дітей, коли вони були ще немовлятами. Але найпоширенішою формою був і залишається шлюб, що фіксується у етнографічній науці як шлюб по змові, який супроводжується низкою характерних рис та комплексних традиційних обрядів.

Сьогодні знайомство зав'язується на весіллях, вечорах відпочинку, дискотеках та корпоративах, що може призвести до подальшого шлюбу. А якщо згадати про становище кримськотатарської жінки та дівчини до Жовтневої революції, то її стан за законами шаріату був просто жалюгідний. Чоловіки робили так, щоб в усьому пригнічувати жінок. Жінка не мала права знаходитись в одному приміщенні з чоловіками, відкривати своє обличчя, а також частини свого тіла і вітатися та питати когонебудь про що-небудь. За час відсутності господаря чоловіки не відвідують дім, якщо жінка залишається сама, цей звичай поширюється у кримських татар і сьогодні. За імамом найперша сфера діяльності жінки – домашнє господарство.

Єдиною можливістю у молоді придивитися ближче один на одного було місце біля фонтану, куди дівчата приходили під вечір з глечиками.

Витрати на весілля складаються з декількох сум і носять різні назви, мають абсолютно різний характер. Калим – є основною сумою та обумовлюється в договорі, який не слід розуміти як на Кавказі, тобто плату за наречену, інакше кажучи, як ціну дівчини, залежну від її фізичних властивостей. Значення калиму в кримських татар – винагорода за придане, яким батьки постачають наречену. У величезній більшості випадків це вказується в шлюбному договорі суворо за домовленістю. Це витрати на налагодження домашнього господарства, зроблені за допомогою батьків нареченої, гарантія того, що наречена буде жити в певних, відповідних її положенню умовах.

Калим розподіляється на дві частини: нахт – сума, на яку батько нареченої купує все придане. За звичайних умов у повсякденному житті не говориться про суму нахта, а перераховуються тільки предмети, на покупку яких наречений повинен дати гроші. Найчастіше в шлюбних договорах можна зустріти такий список предметів.

1. 20-40 турецьких золотих монет (вартістю півтора рубля кожна, які заміжні жінки носять при святкових вбраннях на грудях у вигляді намиста (гендарлих, бойнасти) або нашитими на шапочку Фес). Якщо наречений з будь-яких причин не придбає їх до весілля, то у вигляді подальшої сплати він закладає тестю в борг свою землю.

2. Пара золотих сережок.

3. Срібний пояс учбаш-кушак, або новітня його форма умуш-кушак.

4. Три жіночих святкових сукні атлас-антер, або баш-антер (у бідних допускається і одна).
5. Біляча шубка – Дончук.
6. 3-4 шовкових або вовняних шалі.
7. Перде та головний убір нареченої – дуак.
8. Набір необхідного для господарства мідного посуду.
9. Кілька матраців.

Інша (друга) сума, в середньому близько 60 руб., складова калиму, обумовлюється в договорі на випадок розлучення, або смерті дружини. Вони залишаються на руках у чоловіка, і в першому випадку він їх безумовно виплатить дружині, у другому – ці гроші витрачаються на її похорон. Загальна назва калиму – мегер – мусемма розділяється боргом чоловіка дружині на випадок розлучення [1, 21-24].

Коли одружується син, батько зводить споруду – будинок для молодого, або відокремлює їм кімнати. У свою чергу, батьки нареченої за шлюбним договором за рахунок калиму купують меблі, ковдри та подушки. Усе життя наречена готує придане та особливий подарунок нареченому, що складається з дев'яти предметів: 1) чоловіча сорочка; 2) кальсони; 3) верхня сорочка – каптан; 4) явлух – хустка; 5) марама – рушник; 6) кисет – мишечок для тютюну; 7) саат-хан – вишитий футляр для годинника; 8) чораб-бау – чоловічі підв'язки; 9) чораб – шкарпетки.

У сучасні часи подарунок для нареченої дещо змінився, кількість предметів та їх наповнення заздалегідь узгоджується між сторонами [4, 33].

По закінченню вибору шлюбного партнера (партнерші) поставав один із основних і важливих моментів – сватання. Зазвичай сватати в будинок молодої приходили свати молодого у четвер або п'ятницю. Чоловікам зав'язували хустинку зеленого, червоного або блакитного кольору, жінки одягали сукню з оксамиту. У першому сватанні приймали участь дві-три особи. Свати обов'язково повинні були бути одруженими та мати міцні родини. Свати (кудалар) приходили з дрібними подарунками та солодощами, домовлялися щодо калиму та усе це дійство завершувалось дарообміном. Сез кесім супроводжувалось трапезою (джемаат аши) та колективною молитвою (дува). Незважаючи на тенденцію спрощення, виявлено, що передвесільний цикл обрядів зберігає свою актуальність й сьогодні.

Через деякий час відбувається нішан – заручини. До будинку молодої свати приносили подарунки для всієї родини, а нареченій дарували – багча (вузол) і подарунок з золота. Після нішану обидві сторони починали готуватися до весілля. Напередодні весілля зі сторони нареченого влаштовувався прощальний вечір, на якій були присутні гості нареченого, але без молодого. В будинку нареченої накривали стіл і у присутності родичів відбувався ритуал з хною. Під спів та танці дівчат нареченій фарбували кінчики пальців на руках та на ногах, а також волосся. Завершивши розмальовувати наречену, весільчани фарбували усіх неодружених дівчат. Цей обряд втратив свою актуальність і відбувається вкрай рідко. Наступного дня у будинку молодої збираються усі родичі та гості. Наречену збирають до переїзду, миють у бані, одягають у сукню, вона з плачем, падаючи у ноги, прощається з батьками та просить у них благословення. Після цього батько одягає на неї пояс зі срібла.

Коли всі речі приданого зібрані, то наречена гучно та урочисто під'їжджає до будинку молодого, але, незважаючи на умовляння, відмовляється вийти з возу, поки свекор не подарує їй корови.

На сучасному кримськотатарському весіллі за нареченою приїжджає молодий, платить умовний викуп і вирушає на ніках.

Як зазначено у дослідженнях про кримських татар етнографом Г. А. Бонч-Осмоловським, третій день в будинку нареченого відрізняється ще більшою складністю в обрядовому відношенні, ніж у нареченої. Приблизно з полудня починаються обряди гоління і одягання нареченого, які мають на меті підготувати його до зустрічі з нареченою. Посеред кімнати, в яку збираються всі друзі та гості, саджають нареченого і спеціально запрошений цирульник починає його голити під звуки особливої мелодії – траш-аваси, що виконується спеціально запрошеним на цей обряд музикантом. Тільки під час виконання цієї мелодії можна проводити процедуру гоління нареченого. Як тільки цирульник почне виконувати свій обов'язок, хто-небудь з присутніх замовляє музикантові за деяку суму грошей іншу мелодію. Музикант починає її грати, цирульник в ту ж хвилину перестає голити, і наречений при загальному сміховищі всіх присутніх змушений сидіти з наміленою щогою, поки хто-небудь з його друзів не заступиться за нього і не заплатить ще більшу суму грошей, замовивши грати траш-аваси. Гоління знову відновлюється до наступного виступу будь-кого з протилежної нареченому групи. Зрештою всі присутні входять в азарт, розбиваються на дві партії, музиканту сплачуються все більші і більші суми грошей, наступні іноді слідом одна за одною, так що цирульнику не встигає братися за бритву, а наречений продовжує перебувати в самому жалюгідному й безпорадному положенні. Нарешті, підходить час закінчувати цю розвагу, бо закінчуються гроші та виснажитись до нуля певний азарт суперників. Бувають випадки, коли подібне гоління триває чотири-п'ять годин.

Систематичність виконання саме цього обряду у XXI столітті вже не спостерігається у жодному районі Криму.

Наступним важливим та обов'язковим кроком у кримськотатарському весіллі є ніках, або мусульманський обряд одруження. Ритуал, "ніках" полягає в тому, що за правилами шаріату Мулла у присутності свідків спочатку три рази запитує наречену чи згодна вона вийти за такого – називає ім'я наре-

ченого і чий він син, а потім один раз запитує у нареченого, чи згоден він узяти в дружини таку-то, називає ім'я нареченої та чия вона дочка. І тільки отримавши позитивну відповідь і нареченого, і нареченої, обов'язково підтверджені свідками, Мулла оголошує про вчинення нікяху – одруження. Потім зазвичай пара відправляється укласти офіційний шлюб в державних установах ЗАГСу України [1, 25-26].

До революції нікях читали у будинку нареченої без молодого. Для цього Мулла приходив в будинок нареченої, сідав обличчям у напрямку Мекки. Збиралися близькі родичі, наречена знаходилась у кімнаті і Мулла звертався до неї через завісу зі словами: "Іменем Аллаха, словами пророка, чи згодна ти стати вічною подругою життя такого-то?". Питання повторювалося тричі. Наречена двічі мовчала, але коли питання повторювалось в третій раз, то вона голосно плакала та кричала, висловлюючи свою згоду.

Урочисте гуляння є заключним етапом весілля, яке триває два дні. Перший день – у нареченої, другий – у нареченого. До революції весілля святкувалося тиждень. Вранці наречена цілувала руки батькам на знак подяки та готувала їм каву – келін-кавеси, а мати нареченого дарувала невістці дорогий подарунок.

У кримських татар, на відміну від офіційного ісламу, де дозволяється мати стільки жінок (максимум 4), скільки в змозі прогодувати чоловік, відсутні полігамні шлюби.

Священна книга кримських татар – Коран, займає особливе місце в обрядах весілля. Згідно з весільним обрядом до будинку зі сторони нареченої передається Коран – нова книга, яку хтось прочитав з родичів нареченої. Коран, у спеціальному футлярі – куран-хап, привозить маленький хлопчик. Мати молодого або старша сестра дає йому гроші та робить подарунок. У гарному декоративному футлярі з вишивкою Коран вивішували у будинку на людному та видному місці, обов'язково вище грудей.

Після весілля за старим кримськотатарським обрядом наречена здійснювала омовіння та починала читати молитву в окремій кімнаті та чекала нареченого. О дванадцятій годині ночі, коли весілля закінчувалось і гості розходились по домівках, нареченого проводжали до молодої. Вранці молодих будили музиканти, вони вставали та робили омовіння. Нареченого чекала молодь, а наречена передягалась у нову сукню та йшла до свахи. Свекруха знімала простирadlo та, якщо невістка була "чесною", дарувала їй цінний подарунок. Через деякий час приходили родичі і молода в знак подяки цілувала їм руки. А гостей частували кавою та влаштовували гуляння. Ключові моменти цього обряду залишилися незмінними на сьогоднішній день [3, 48].

Для кримських татар характерні своєрідні культурно-етнічні норми поведінки у подружжя. Такі норми складають основу традиційних ритуалів та надають емоційну окраску відношенням між чоловіком та жінкою. У таких нормах, як вибір партнера та характер сексуального контакту, головну роль відіграє народна культура та ментальність кримських татар. У соціальній та етнічній культурах кримських татар відносини будувались на поважному ставленні чоловіка до жінки і мова не могла йти про сексуальне життя до нікяху.

Маленького хлопчика виховували у атмосфері любові до матері, сестер та бабусі. Це і є моральна поведінка родинного виховання. Народившись та виховавшись в такій атмосфері, будучи підлітком хлопчик відповідає подякою та повагою до жіночої статі. Також хлопчик спостерігав та брав за приклад поведінку батька, діда та старших братів, до слів та вчинків яких прийнято прислуховуватись з особою повагою. Вони постійно наголошували маленькому хлопчикові: "Къыз дегенинь назиктир, къызгъа тиймек язъктыр" ("Ніжна та, яку назвав дівчиною, не чіпай дівчину – шкода"). Юнаки дозволяли собі естетично милуватися дівчатами та дбайливо до них відносились. З особою повагою відносились до жінок старшого покоління. Норму цієї традиційної поведінки не наважувався ніхто порушувати, тому що це було небезпечно для його подальшого життя. У Корані кохання оспівується, як дорогоцінний дар Аллаха і застерігає закоханих від розпусти, зрад та прелюбодіяння. Своєю невдаваною скромністю та простотою, природною моральною чистотою та перевагою до чоловіка та родини кримськотатарські дівчата вражають хлопців і сьогодні. У кримських татар не спостерігаються міжнаціональні та міжконфесійні сексуальні зв'язки. Кримськотатарська культура – культура діалогу, тому бути відстороненим від мечеті може розглядатися як фантастична дія.

Перша шлюбна ніч у кримських татар – це не тільки фізичний акт, а в першу чергу духовна близькість, тому молодята повинні знати етнокультурні та моральні норми поведінки. Саме на ці процеси впливають такі фактори, як звичаї, іслам та взаємна повага [2, 321-323].

Отже, нами встановлено, що традиційна обрядовість кримських татар за часи політичних репресій трансформувалася, спростилася та втратила деякі старовинні обряди. Кримські татари є згуртованою нацією, яка завдяки сучасним тенденціям уніфікації мала змогу зберегти та поновити втрачені етнокультурні традиції. Іслам залишив свій відбиток на всіх етапах весілля. Можна зазначити, що такий обряд як нікях, отримав незначні зміни та залишився основним весільним дійством в ісламі. А Священній книзі мусульман – Корану – відведена головна роль в усіх обрядодіях. У побуті та подальшому сімейному житті іслам є основою, на яку спираються молодята та утворюють міцний союз, благословенний Аллахом.

Література

1. Бонч-Осмоловский Г. А. Брачные обряды татар горного Крыма / Г. А. Бонч-Осмоловский // Известия российского географического общества. – 1926. – Т. 58. – Вып. 1. – С. 21–26.
2. Возгрин В. Е. История крымских татар / В. Е. Возгрин. – Симферополь, 2013. – Т. 1-4.

3. Дьяченко П. Свадебные обряды крымских татар / П. Дьяченко // Крымские татары. Хрестоматия по этнической истории и традиционной культуре [Авт.-сост. М. А. Араджиони, А. Г. Герцен]. – Симферополь : Доля, 2005.
4. Каралезли Х. Старинный обычай татарского заручения и свадьбы в деревнях: Дереккой, Ай-Василь и Аутка Ялтинского района / Х. Каралезли // Крым. – 1926. – № 2.
5. Кондаракі В. Х. Универсальное описание Крыма : [В 17 ч.]. Т. 1–4 / В. Х. Кондаракі. – СПб. : тип. В. Веллинга, 1875. – Т. 4. [Ч. 14–17].

References

1. Bonch-Osmolovskiy G. A. Brachnye obryady tatar gornogo Kryma / G. A. Bonch-Osmolovskiy // Izvestiya rossiyskogo geograficheskogo obshchestva. – 1926. – Т. 58. – Вып. 1. – С. 21–26.
2. Vozgrin V. E. Istoriya krymskikh tatar / V. E. Vozgrin. – Simferopol', 2013. – Т. 1-4.
3. D'yachenko P. Svadebnye obryady krymskikh tatar / P. D'yachenko // Krymskie tatary. Khrestomatiya po etnicheskoy istorii i traditsionnoy kul'ture [Avt.-sost. M. A. Aradzhioni, A. G. Gertsen]. – Simferopol' : Dolya, 2005.
4. Karalezli Kh. Starinnyy obyчай tatarskogo zarucheniya i svad'by v derevnyakh: Derokoy, Ay-Vasil' i Autka Yaltinskogo rayona / Kh. Karalezli // Krym. – 1926. – № 2.
5. Kondaraki V. Kh. Universal'noe opisanie Kryma : [V 17 ch.]. Т. 1–4 / V. Kh. Kondaraki. – SPb. : tip. V. Vellinga, 1875. – Т. 4. [Ch. 14–17].

УДК 008:130.2

Шаган Артем Костянтинович
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв

ЦІНІСНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто ціннісні аспекти формування громадянської культури як базової умови розвитку громадянського суспільства та демократичного врядування, здійснено структурний аналіз громадянської культури з позицій аксіологічного підходу, проаналізовано особливості ціннісних процесів сучасного українського суспільства.

Ключові слова: громадянська культура, право, мораль, національні цінності, моральні цінності, суспільна аномія, ціннісні орієнтації.

Шаган Артем Константинович, аспірант Київського національного університету культури і мистецтв
Ценностный аспект формирования гражданской культуры

В статье рассмотрены ценностные аспекты формирования гражданской культуры как базового условия развития гражданского общества и демократического управления, осуществлено структурный анализ гражданской культуры с позиций аксиологического подхода, проанализированы особенности ценностных процессов современного украинского общества.

Ключевые слова: гражданская культура, право, мораль, национальные ценности, моральные ценности, общественная аномия, ценностные ориентации.

Shahan Artem, postgraduate student, Kyiv National University of Culture and Arts
Value aspects of the development of civic culture

The article deals with the formation of value orientations of citizens under conditions of ambivalent public rhetoric. The system of values of civic culture, characterized by the motivation to create certain values, namely the attitude of the individual to himself as the subject of civil society, critical thinking, optimism, positive attitude to social reality, the need for active participation in social processes and significant changes.

The theoretical factual paper describes the scientific approach to the definition of conceptual and categorical apparatus. The author examines the concept of "civic culture" as a special subsystem of general culture, from the perspective of evolutionism and functionality. Exploring the structure of culture the author isolates its relationship with modality, the maturity of society, thoughts and actions, characteristic of a society, social dependency, behavioral patterns, values and ideas that reflect the relationship of features that is specifically taken from society.

Special attention is focused on the author's definition and characteristics under the concept of "value". The author argues that it is the value of organizing knowledge, motivating behavior and activities of the individual, making human life filled with meaning.

Summarizing scientific approaches to the definition of the concept the author identifies two main groups of values which are important in the formation of human beings, namely, material and spiritual, and concludes that values are ideas, norms, processes, relations material and spiritual order, having a positive objective value and are able to meet the specific needs of people. Human values is the link that connects its public and private life.

Based on the scientific analysis of the author defines defines the value system of modern trends of Ukrainian state.

The author believes that things that happened in Ukraine are caused by a break of certain social consciousness of citizens, determined the transition from traditional society to an innovative type of paternalism to civic participation, from authoritarianism to democracy. This process is accompanied by the transformation of value systems that formed the basis of society and state.

The author believes that Ukrainian society has undergone fundamental structural changes due to the destruction of the existing value system for decades. Social transformation led not only to changes in economic, political and cultural institutions, but also become a source of instability social environment caused blurring objects identification